

Nationale monitor duurzame gemeenten 2016: een stap vooruit!

Factsheets

Opdrachtgever:

Deze nationale monitoring studie naar gemeentelijke duurzaamheid is door Telos uitgevoerd in het kader van de Stuurgroep Gemeentelijke Duurzaamheid Monitoring

Auteurs:

Prof. Dr. Ir. Bastiaan (B.C.J.) Zoeteman

Prof. Dr. Pieter (P.P.) Tordoir

Rens (R.) Mulder, BSc

Ruben (R.J.) Smeets, MSc

Corné (C.H.M.) Wentink, MSc

Drs. John (J.F.L.M.) Dagevos

Tilburg, 26 september 2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Sociaal-Cultureel Kapitaal.....	3
Maatschappelijke participatie	3
Economische participatie.....	8
Kunst en cultuur.....	12
Gezondheid	17
Veiligheid	26
Woonomgeving.....	32
Onderwijs.....	37
Ecologisch Kapitaal.....	44
Bodem	44
Lucht.....	47
Hinder en calamiteiten	54
Water	62
Natuur en landschap	68
Energie	73
Afval en grondstoffen.....	80
Economisch Kapitaal.....	85
Arbeid	85
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	90
Concurrentievermogen	95
Infrastructuur en bereikbaarheid.....	100
Kennis.....	104

Sociaal-Cultureel Kapitaal

Maatschappelijke participatie

Indicator	1	sociale cohesie
People		Maatschappelijke participatie
Eis		De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd.

Omschrijving indicator
Een rapportcijfer dat de sociale cohesie binnen een regio beoordeelt.

Relatie eis
Sociale cohesie is een breed begrip dat gaat over de samenhang tussen mensen. Het is de mate waarin mensen in hun gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijke leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving. Het is een kenmerk van een groep of gemeenschap. Sociale cohesie wordt gemeten op het niveau van de politiedistrict.

Eenheid	schaal
(Des)aggregatie	Politiedistrict
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 6
Norm Oranje	6 - 6.5
Norm Groen	6.5 - 7
Norm Goud	> 7

Indicator	2	vrijwilligers
People		Maatschappelijke participatie
Eis		Burgers zijn betrokken bij de samenleving.

Omschrijving indicator
Percentage van de respondenten dat in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk heeft verricht voor een club of vereniging

Relatie eis
Het percentage burgers dat vrijwilligerswerk doet zegt iets over de mate waarin de sociale cohesie van de samenleving is gewaarborgd.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 30%
Norm Oranje	30% - 45%
Norm Groen	45% - 60%
Norm Goud	> 60%

Indicator	3	mantelzorg
People		Maatschappelijke participatie
Eis		Burgers zijn betrokken bij de samenleving.

Omschrijving indicator
Percentage van de bevolking dat mantelzorg verleend.

Relatie eis
Mantelzorg is de zorg die men geeft aan een bekende uit de eigen omgeving, zoals partners, ouders, kinderen, burens of vrienden, als deze persoon voor langere tijd ziek, hulpbehoevend of gehandicapt is. Deze zorg kan bestaan uit het huishouden doen, wassen en aankleden, gezelschap houden, vervoer, geldzaken regelen, enzovoorts. Mantelzorg wordt niet betaald. De data is niet voor elke gemeente afzonderlijk beschikbaar. In dat geval is de data op een groter regionaal schaalniveau ingevuld zoals door de betreffende GGD-regio bepaald. Dit kan gaan om data op het niveau van de GGD-regio of op een tussenniveau tussen de GGD-regio en de gemeente in.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 10%
Norm Oranje	10% - 12.5%
Norm Groen	12.5% - 15%
Norm Goud	> 15%

Indicator	4	opkomstpercentage gemeenteraadsverkiezingen
People		Maatschappelijke participatie
Eis		Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van.

Omschrijving indicator
Gemiddeld opkomstpercentage van de verkiezingen van de gemeenten bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014.

Relatie eis
Burgers zijn betrokken bij het openbaar bestuur en beantwoorden aan de (morele) plicht gebruik te maken van hun stemrecht. Voor de volledigheid is deze indicator opgenomen naast de indicator opkomstpercentage landelijke verkiezingen, waarbij beide indicatoren een halve weging krijgen. Opmerking bij deze indicator: In totaal hebben 22 gemeenten door herindelingen op een ander moment verkiezingen gehad. In sommige gemeenten was de opkomst hierdoor erg laag.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 45%
Norm Oranje	45% - 60%
Norm Groen	60% - 75%
Norm Goud	> 75%

Indicator	5	opkomstpercentage landelijke verkiezingen
People		Maatschappelijke participatie
Eis		Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van.

Omschrijving indicator
Gemiddeld opkomstpercentage in de gemeente bij de landelijke verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2012.

Relatie eis
Burgers zijn betrokken bij het openbaar bestuur en beantwoorden aan de (morele) plicht gebruik te maken van hun stemrecht. Het opkomstpercentage zegt iets over de mate waarin burgers gebruik maken van hun stemrecht, zowel landelijk als op gemeentelijk schaalniveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 60%
Norm Oranje	60% - 70%
Norm Groen	70% - 80%
Norm Goud	> 80%

Economische participatie

Indicator	1	langdurige werkloosheid
People	Economische participatie	
Eis	Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden.	

Omschrijving indicator
Met langdurige werkloosheid wordt bedoeld het aandeel niet-werkende werkzoekenden op de gehele beroepsbevolking dat langer dan 36 maanden werkzoekend is.

Relatie eis
Langdurige werkloosheid is zowel vanuit economisch als sociaal oogpunt onwenselijk. Binnen de voorraad Participatie is deze langdurige werkloosheid om twee redenen als indicator opgenomen. Allereerst geeft het een indicatie over hoe solidair de samenleving is. In een solidaire samenleving mag langdurige werkloosheid niet voorkomen. Daarnaast gaat langdurige werkloosheid ook hand in hand met een aantal andere maatschappelijk onacceptabele problemen, zoals armoede en sociale uitsluiting. Naarmate de werkloosheid langer duurt, wordt het risico om sociaal geïsoleerd te raken groter. De indicator langdurige werkloosheid weerspiegelt niet alleen de mate van solidariteit van een samenleving. De indicator wordt sterk bepaald door conjuncturele schommelingen en dient daarom geïnterpreteerd te worden in het licht van andere werkloosheid- en werkgelegenheidscijfers.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	-
Norm Rood	> 4%
Norm Oranje	2.5% - 4%
Norm Groen	1% - 2.5%
Norm Goud	< 1%

Indicator	2	bijstand
People		Economische participatie
Eis		Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden.

Omschrijving indicator
Aantal bijstandsuitkeringen 15-65 jaar maal het percentage dat langer dan 36 maanden loopt gedeeld door de totale bevolking.

Relatie eis
Net als langdurige werkloosheid is veel bijstand onwenselijk. Dit is bepaald door het percentage mensen in de bevolking die een bijstandsuitkering heeft

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	-
Norm Rood	> 4%
Norm Oranje	2% - 4%
Norm Groen	0.5% - 2%
Norm Goud	< 0.5%

Indicator	3	buffervermogen huishoudens
People		Economische participatie
Eis		Er is armoede noch uitsluiting.

Omschrijving indicator
Percentage huishoudens met een vermogen van 5000 euro of meer (excl. eigen woning(schuld)).

Relatie eis
Armoede is een situatie waarin men door een veelheid van oorzaken terecht kan komen (bijv. door ziekte, werkloosheid, overlijden partner). De mate waarin men een buffer opbouwt, geeft aan hoe snel mensen in een armoede situatie terecht komen. De mate waarin een gemeenschap in staat is het aantal huishoudens met een buffer te vergroten is een indicatie van de solidariteit van die samenleving met sociaal zwakkeren.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 60%
Norm Oranje	60% - 70%
Norm Groen	70% - 80%
Norm Goud	> 80%

Indicator	4	arme huishoudens
People		Economische participatie
Eis		Er is armoede noch uitsluiting.

Omschrijving indicator
Percentage huishoudens met inkomen onder 105% van het sociale minimum ten opzichte van het totaal aantal huishoudens.

Relatie eis
Armoede is een situatie waarin men door een veelheid van oorzaken terecht kan komen (bijv. door ziekte, werkloosheid, overlijden partner). De mate waarin een gemeenschap in staat is het aantal huishoudens dat onder een sociaal aanvaardbaar minimum zit, beperkt te houden is een indicatie van de solidariteit van die samenleving met sociaal zwakkeren

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	-
Norm Rood	> 4.5%
Norm Oranje	3% - 4.5%
Norm Groen	1.5% - 3%
Norm Goud	< 1.5%

Kunst en cultuur

Indicator	1	podiumkunsten
People		Kunst en cultuur
Eis		Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen en activiteiten.

Omschrijving indicator
Afstand tot podiumkunsten

Relatie eis
Deze indicator geeft de omvang van het aanbod van cultuur in de vorm van podiumkunsten in de omgeving aan. Onder podiumkunsten wordt verstaan: kunstvormen die worden uitgevoerd door acteurs en actrices voor een levend publiek. Dit vindt plaats op locaties als schouwburgen en concertgebouwen, maar ook in buurtcentra en op poppodia. Festivals en locaties met podiumkunsten als nevenactiviteit worden hierbij niet opgenomen.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 15
Norm Oranje	7.5 - 15
Norm Groen	2.5 - 7.5
Norm Goud	< 2.5

Indicator	2	rijksmonumenten
People		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele aanbod is groot evenals de diversiteit.

Omschrijving indicator
Aantal rijksmonumenten per 1.000 inwoners

Relatie eis
Deze indicator geeft inzicht in de hoeveelheid monumenten in een gemeente die een beschermde status hebben.

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 2
Norm Oranje	2 - 4
Norm Groen	4 - 8
Norm Goud	> 8

Indicator	3	gemeentemonumenten
People		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele aanbod is groot evenals de diversiteit.

Omschrijving indicator
Aantal gemeentemonumenten per 1.000 inwoners

Relatie eis
Deze indicator geeft inzicht in het culturele erfgoed van een gemeente in de vorm van monumenten.

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 2
Norm Oranje	2 - 4
Norm Groen	4 - 8
Norm Goud	> 8

Indicator	4	musea
People		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele aanbod is groot evenals de diversiteit.

Omschrijving indicator
Afstand tot musea

Relatie eis
Deze indicator geeft de beschikbaarheid van musea in de omgeving aan, wat een onderdeel is van de culturele aanbod van een gemeente

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 6
Norm Oranje	4 - 6
Norm Groen	2 - 4
Norm Goud	< 2

Indicator	5	beschermde stads- en dorpsgezichten
People		Kunst en cultuur
Eis		Het cultureel erfgoed wordt beschermd en versterkt.

Omschrijving indicator
Aantal beschermde stads- en dorpsgezichten per gemeente

Relatie eis
Deze indicator geeft de grootte van het culturele erfgoed van een gemeente weer in de vorm van beschermde stads- en dorpsgezichten.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 3
Norm Groen	3 - 5
Norm Goud	> 5

Gezondheid

Indicator	1	chronisch zieken
People		Gezondheid
Eis		De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond.

Omschrijving indicator
Percentage burgers dat minimaal te maken heeft met één of meer langdurige aandoeningen.

Relatie eis
Langdurige aandoeningen kunnen leiden tot belemmeringen in het dagelijks leven en daardoor de kwaliteit van leven negatief beïnvloeden. Het percentage chronisch zieken in een samenleving geeft een beeld van de algehele fysieke gezondheidstoestand. De indicator geeft informatie over de eis of de bevolking lichamelijk en geestelijk gezond is.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 65%
Norm Oranje	60% - 65%
Norm Groen	55% - 60%
Norm Goud	< 55%

Indicator	2	beoordeling eigen gezondheid
People		Gezondheid
Eis		De bevolking voelt zich gezond.

Omschrijving indicator
Percentage van de bevolking dat zijn of haar gezondheid als goed beoordeelt.

Relatie eis
Om de eis te toetsen of de bevolking zich gezond voelt moeten we afgaan op de subjectieve perceptie van de gezondheid. Het gaat hier om de subjectieve ervaring van de eigen gezondheidstoestand. De bevolking dient niet alleen gezond te zijn, maar zich ook gezond te voelen. In theorie zou dus de gezondheid van de bevolking toe kunnen nemen, terwijl de bevolking zich tegelijkertijd minder gezond voelt. We hebben gekozen om de cijfers van de sociale monitor te gebruiken, omdat deze cijfers in vergelijking met andere provincies en in de tijd mogelijk maken, waardoor een reële norm gesteld kan worden.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 75%
Norm Groen	75% - 80%
Norm Goud	> 80%

Indicator	3	riskant gedrag
People	Gezondheid	
Eis	Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl	

Omschrijving indicator
Percentage van de mensen dat riskant gedrag vertoont dat schadelijk is voor de gezondheid. Onder riskant gedrag wordt verstaan: zwaar roken, excessief drinken en sterk overgewicht (obesitas). Som van mensen dat zwaar rookt, drinkt of overgewicht heeft. Hier kan overlap in zitten. Iemand die en zwaar rookt en overmatig drinkt, wordt in dit geval dubbel geteld.

Relatie eis
Net als de indicator sportbeoefening zegt de indicator 'riskant gedrag' iets over hoe mensen invulling geven aan de eis "Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl". De indicator riskant gedrag is opgebouwd uit drie onderliggende indicatoren te weten: <ul style="list-style-type: none"> • Zware rokers Personen die enkel sigaar en/of pijp roken zijn meegeteld als roker met 0 sigaretten per dag. Het cijfer betreft het percentage personen in de bevolking van 12 jaar of ouder die per dag 20 of meer sigaretten roken. • (Zeer) excessieve drinkers Het cijfer betreft het percentage personen in de bevolking van 12 jaar of ouder die minstens één keer per week 6 of meer glazen op één dag drinken EN/OF die gemiddeld per dag (mannen: 3 of meer) (vrouwen: 2 of meer) glazen alcohol drinken. • Overgewicht Personen met een BMI van 25,0 kg/m² en hoger. Cijfers betreffen personen van 20 jaar of ouder.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 31%
Norm Oranje	27% - 31%
Norm Groen	23% - 27%
Norm Goud	< 23%

Indicator	4	levensverwachting
People		Gezondheid
Eis		De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond.

Omschrijving indicator	
De gemiddelde levensverwachting bij geboorte.	

Relatie eis	
De levensverwachting is een modelmatige uitkomst van allerlei gezondheidsfactoren, zoals: leefstijl, zorg, omgeving en preventie.	

Eenheid	jaren
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	+
Norm Rood	< 80
Norm Oranje	80 - 81
Norm Groen	81 - 82
Norm Goud	> 82

Indicator	5	onvoldoende bewegen
People		Gezondheid
Eis		Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl

Omschrijving indicator	
Omschrijving indicator Percentage inwoners tussen 19 en 65 jaar dat niet voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB).	

Relatie eis	
Preventie tegen ziekten en het bewaken van een goede gezondheid is niet alleen een kwestie van beschikbaarheid en toegankelijkheid van goede zorgvoorzieningen maar is ook een persoonlijke verantwoordelijkheid van iedere burger. Dit wordt uitgedrukt met de eis "Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl". Bewegen is daarbij voor ieder mens een belangrijk criterium. De indicator onvoldoende bewegen geeft inzicht in de mate waarin burgers uitdrukking geven aan deze gezonde leefwijze.	

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 40%
Norm Oranje	35% - 40%
Norm Groen	30% - 35%
Norm Goud	< 30%

Indicator	6	huisartsen
People		Gezondheid
Eis		De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.

Omschrijving indicator
Afstand tot huisartsenpraktijk

Relatie eis
De afstand tot de huisarts zegt iets over de bereikbaarheid van de gezondheidszorg in de diverse gemeenten.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 2
Norm Oranje	1 - 2
Norm Groen	0.75 - 1
Norm Goud	< 0.75

Indicator	7	afstand ziekenhuis
People		Gezondheid
Eis		De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.

Omschrijving indicator
Afstand tot het ziekenhuis (excl. polikliniek).

Relatie eis
Deze indicator zegt iets over de toegankelijkheid en bereikbaarheid van de (gezondheids)zorg.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 15
Norm Oranje	9 - 15
Norm Groen	3 - 9
Norm Goud	< 3

Indicator	8	kwaliteit ziekenhuizen
People	Gezondheid	
Eis	De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.	

Omschrijving indicator
Gemiddelde kwaliteit ziekenhuizen binnen de GGD-regio.

Relatie eis
Om te kunnen toetsen of de gezondheidszorg van goede kwaliteit is in de gemeente wordt, naast de afstand tot de huisarts, tevens gekeken naar de kwaliteit van ziekenhuizen.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	+
Norm Rood	< 1.8
Norm Oranje	1.8 - 2.5
Norm Groen	2.5 - 3.2
Norm Goud	> 3.2

Indicator	9	verwarde personen
People		Gezondheid
Eis		De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond.

Omschrijving indicator	
Aantal verwarde personen per 1.000 inwoners	

Relatie eis	
Deze indicator geeft het overlast met psychisch ongezonde personen zoals geregistreerd door de politie weer. Onder verwarde personen verstaan we eenieder die vanwege zijn al dan niet tijdelijke verstoorde oordeelsvermogen gedrag vertoont waarmee hij zichzelf of enige ander in gevaar brengt en/of een bedreiging vormt voor de openbare orde en veiligheid.	

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	11.111
Richting	-
Norm Rood	> 6
Norm Oranje	3 - 6
Norm Groen	1 - 3
Norm Goud	< 1

Veiligheid

Indicator	1	vandalisme
People		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.

Omschrijving indicator
Het aantal aangehouden verdachten van vernielingen en verstoring van de openbare orde per 10.000 inwoners

Relatie eis
De maatschappelijke impact van vandalisme is groot. Het kan onder andere leiden tot verpaupering van openbaar gebied, aantasting van het leefgenot van burgers en het herstel van de schade brengt enorme kosten met zich mee. De gevolgen van vernielingen aan gebouwen en straatmeubilair zijn voor iedereen direct waarneembaar. Vandalisme als een zichtbaar delict, leidt tot gevoelens van onveiligheid, normvervaging en trekt vaak meer vandalisme aan. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 30
Norm Oranje	15 - 30
Norm Groen	8 - 15
Norm Goud	< 8

Indicator	2	gewelddelicten
People		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.

Omschrijving indicator	
Het aantal aangehouden verdachten van gewelddelicten per 10.000 inwoners	

Relatie eis	
Slachtofferschap van gewelddelicten komt relatief weinig voor, maar de impact van gewelddelicten op zowel het slachtoffer als op de samenleving is vele malen groter dan de impact van zogenaamde vermogenscriminaliteit. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.	

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 35
Norm Oranje	25 - 35
Norm Groen	15 - 25
Norm Goud	< 15

Indicator	3	onveiligheidsgevoel
People		Veiligheid
Eis		Iedereen voelt zich veilig

Omschrijving indicator
Percentage inwoners dat zich 'wel eens' of 'vaak' onveilig voelt.

Relatie eis
Veiligheid wordt deels beleefd. Mensen kunnen in bepaalde situaties gevoelens van onveiligheid ervaren, ook als deze objectief niet aanwezig zijn.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Politiedistrict
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 30%
Norm Oranje	22.5% - 30%
Norm Groen	15% - 22.5%
Norm Goud	< 15%

Indicator	4	verkeersonveiligheid
People		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.

Omschrijving indicator
Aantal verkeersslachtoffers (doden of zwaargewonden) per 1.000 inwoners.

Relatie eis
Slachtofferschap binnen het verkeer is een risico waar de samenleving mee om moet gaan. Het aantal verkeersongevallen met gewonden is een objectieve maat van de aanwezigheid van veiligheidscondities in de leefomgeving en van het (verkeers)gedrag van mensen. Om vertekening te voorkomen, zijn de ongevallen met enkel materiele schade niet meegenomen in de analyse.

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 1.2
Norm Oranje	0.8 - 1.2
Norm Groen	0.4 - 0.8
Norm Goud	< 0.4

Indicator	5	jeugdcriminaliteit
People		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.

Omschrijving indicator	
Geregistreerde minderjarige (onder de 18) verdachten voor een misdrijf per 1.000 inwoners	

Relatie eis	
<p>Jeugdcriminaliteit is een veelbesproken thema in de politiek en de media. Meestal gaat het om kleine eenmalige delicten, zoals vechtpartijen, winkeldiefstal en vandalisme. Deze jongeren leren van hun fouten en kunnen weer normaal participeren in de samenleving. Aan de andere kant is er een kleine groep jongeren die regelmatig in aanraking komt met justitie, ook voor grotere delicten. Zij vormen een groter probleem omdat het waarschijnlijk is dat ze in het verdere leven vaker met justitie in aanraking zullen komen. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.</p>	

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 3.5%
Norm Oranje	2% - 3.5%
Norm Groen	1% - 2%
Norm Goud	< 1%

Indicator	6	vermogensdelicten
People		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.

Omschrijving indicator
Het aantal aangehouden verdachten van vermogensdelicten per 10.000 inwoners.

Relatie eis
Vermogensdelicten komen veel vaker voor dan geweldscriminaliteit, maar de impact op zowel het slachtoffer als ook de samenleving is geringer dan bij geweldscriminaliteit. De kans om slachtoffer te worden van een vermogensdelict is vele malen groter dan de kans om slachtoffer te worden van een geweldsdelict. Maar gelet op de impact zal de doorwerking op het gevoel van onveiligheid (hoewel dit van persoon tot persoon zal verschillen) geringer zijn dan bij geweldscriminaliteit. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 45
Norm Oranje	25 - 45
Norm Groen	10 - 25
Norm Goud	< 10

Woonomgeving

Indicator	1	tevredenheid woonomgeving
People		Woonomgeving
Eis		Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond.

Omschrijving indicator
Percentage van de bevolking, dat 'tevreden' of 'zeer tevreden' is over de woonomgeving.

Relatie eis
Deze indicator geeft het subjectieve gevoel over de (on)tevredenheid van de woonomgeving aan.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 80%
Norm Oranje	80% - 85%
Norm Groen	85% - 90%
Norm Goud	> 90%

Indicator	2	tevredenheid winkels
People		Woonomgeving
Eis		Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen.

Omschrijving indicator
Percentage dat 'tevreden' of 'zeer tevreden' is met de winkels in de omgeving

Relatie eis
Deze indicator geeft aan in hoeverre de inwoners van een gemeente tevreden zijn over het voorzieningen niveau in de buurt. Naast de indicator 'afstand voorzieningen', die de kwantitatieve beschikbaarheid aangeeft, geeft deze indicator de subjectief ervaren kwaliteit van de voorzieningen in de buurt.

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 80%
Norm Groen	80% - 90%
Norm Goud	> 90%

Indicator	3	afstand dagelijkse voorzieningen
People		Woonomgeving
Eis		Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen.

Omschrijving indicator
Afstand tot een grote supermarkt of andere winkel voor dagelijkse levensbehoeften.

Relatie eis
In een goede woonomgeving dienen publieke en dagelijkse voorzieningen toegankelijk en bereikbaar te zijn. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen basisvoorzieningen en andere voorzieningen.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 1.5
Norm Oranje	1 - 1.5
Norm Groen	0.5 - 1
Norm Goud	< 0.5

Indicator	4	nieuwbouwwoningen
People		Woonomgeving
Eis		Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit.

Omschrijving indicator
Aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners

Relatie eis
Voor de indicator Nieuwbouwwoningen wordt gekeken naar het aantal nieuwe woningen dat gereed is gekomen. Om te corrigeren voor de grootte van de gemeente is gekeken naar het aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 15
Norm Oranje	15 - 35
Norm Groen	35 - 60
Norm Goud	> 60

Indicator	5	verhuissaldo
People		Woonomgeving
Eis		Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond.

Omschrijving indicator
Percentage gevestigd in de gemeente minus vertrokken uit de gemeente

Relatie eis
Het verhuissaldo is het resultaat van de in- en uitstroom van inwoners in de gemeente, en zegt daarom iets over de aantrekkelijkheid van de gemeente als woonomgeving. Immers, als het verhuissaldo positief en groot is, willen veel mensen in de gemeente wonen en is er ook voldoende nieuwe woonruimte beschikbaar. Om incidentele uitschieters te dempen is een tweejaargemiddelde genomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< -5%
Norm Oranje	-5% - 0%
Norm Groen	0% - 5%
Norm Goud	> 5%

Onderwijs

Indicator	1	jeugdwerkloosheid
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte.	

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking (15-25 jaar) dat werkloos is.

Relatie eis
Om te toetsen of het onderwijs aansluit op de maatschappelijke behoefte is deze behoefte onder andere vertaald naar de economische behoefte op de arbeidsmarkt. Aan de hand van de indicator jeugdwerkloosheid wordt zicht verkregen op de mate waarop het onderwijs aansluit op de arbeidsmarkt.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 4%
Norm Oranje	2.5% - 4%
Norm Groen	1% - 2.5%
Norm Goud	< 1%

Indicator	2	aanbod basisscholen
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten.	

Omschrijving indicator
Afstand tot basisschool.

Relatie eis
Een groot aanbod aan basisscholen is belangrijk voor de opleidingsmogelijkheden van de bevolking. Een School dichtbij huis betekend een hogere kwaliteit van de leefomgeving, voornamelijk voor jonge gezinnen.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 1.5
Norm Oranje	1 - 1.5
Norm Groen	0.5 - 1
Norm Goud	< 0.5

Indicator	3	voortijdig schoolverlaters
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften.	

Omschrijving indicator
Percentage leerlingen (jonger dan 23) dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat.

Relatie eis
Een van de eisen die aan de voorraad onderwijs is gesteld zegt dat iedereen toegang dient te hebben tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten (ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst en achtergrond). In het geval veel leerlingen voortijdig de schoolloopbaan beëindigen kan gesteld worden dat aan deze eis niet is voldaan.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 1.75%
Norm Oranje	1.25% - 1.75%
Norm Groen	0.75% - 1.25%
Norm Goud	< 0.75%

Indicator	4	aanbod voortgezet onderwijs
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten.	

Omschrijving indicator
Afstand tot middelbare school.

Relatie eis
Een groot aanbod aan middelbare scholen is belangrijk voor de opleidingsmogelijkheden van de bevolking. Een School dichtbij huis betekend een hogere kwaliteit van de leefomgeving, voornamelijk voor jonge gezinnen.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 7.5
Norm Oranje	3.5 - 7.5
Norm Groen	1.5 - 3.5
Norm Goud	< 1.5

Indicator	5	onvertraagd naar diploma
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs is van hoge kwaliteit.	

Omschrijving indicator
Het percentage leerlingen dat het voortgezet onderwijs doorloopt zonder in één van de (bovenbouw) klassen te blijven zitten.

Relatie eis
Deze indicator meet de doorlooptijd van de opleiding door leerlingen. Naast dat er goede cijfers worden gehaald, is het rendement van een opleiding ook een factor die de kwaliteit van het onderwijs aangeeft. Gemeenten met minder dan 50 examenkandidaten of geen school krijgen score op COROP niveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 75%
Norm Groen	75% - 80%
Norm Goud	> 80%

Indicator	6	eindexamencijfer
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs is van hoge kwaliteit.	

Omschrijving indicator
Index van het examencijfer ten opzichte van het nationaal gemiddelde.

Relatie eis
De kwaliteit van het voortgezet onderwijs is een belangrijke variabele voor de totale kwaliteit van het onderwijs. Gemeenten met minder dan 50 examenkandidaten of geen school krijgen score op COROP niveau.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	+
Norm Rood	< 98
Norm Oranje	98 - 100
Norm Groen	100 - 102
Norm Goud	> 102

Indicator	7	opleidingsniveau bevolking
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften.	

Omschrijving indicator
Percentage laagopgeleiden naar hoogst behaald opleidingsniveau ten opzichte van de totale bevolking van 18 jaar en ouder, exclusief studenten

Relatie eis
Het opleidingsniveau van de bevolking is het resultaat na het genieten van onderwijs totdat de scholingsplicht afgelopen is bij het 18de levensjaar. Echter, ook na het 18de levensjaar kunnen volwassenen blijven investeren in zichzelf om de eigen professionele expertise en competenties, de kennis, vaardigheden en attitudes te verbeteren.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 40%
Norm Oranje	35% - 40%
Norm Groen	30% - 35%
Norm Goud	< 30%

Ecologisch Kapitaal

Bodem

Indicator	1	vermesting - stikstof
Planet		Bodem
Eis		De bodem is schoon.

Omschrijving indicator
Stikstof gebruik op landbouwbedrijven in kilogram per hectare cultuurgrond.

Relatie eis
De kwaliteit van de bodem heeft betrekking op de bovenste grondlaag waarin zich menselijke en biologische processen plaatsvinden. Door verontreinigingen van deze grondlaag kunnen deze processen verstoord raken. Daarnaast kunnen de verontreinigingen uitspoelen naar het oppervlaktewater of het diepere grondwater. Als zodanig biedt de kwaliteit van de bodem inzicht in de eventuele latere verontreiniging van het oppervlakte- of grondwater. Als indicator is gebruik gemaakt van het de hoeveelheid mest die in de vorm van stikstof op landbouwbedrijven wordt toegepast. Een deel van deze mest zal door gewassen worden opgenomen, een ander deel zal uitspoelen. Grondslag normering: Gevoeligheidsklassen Wet Ammoniak en Veehouderij (34 kg N/ha is de grens voor ongevoelig).

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 200
Norm Oranje	100 - 200
Norm Groen	34 - 100
Norm Goud	< 34

Indicator	2	vermesting - fosfaat
Planet	Bodem	
Eis	De bodem is schoon.	

Omschrijving indicator
Fosfaat gebruik op landbouwbedrijven in kilogram per hectare cultuurgrond.

Relatie eis
De kwaliteit van de bodem heeft betrekking op de bovenste grondlaag waarin zich menselijke en biologische processen plaatsvinden. Door verontreinigingen van deze grondlaag kunnen deze processen verstoord raken. Daarnaast kunnen de verontreinigingen uitspoelen naar het oppervlaktewater of het diepere grondwater. Als zodanig biedt de kwaliteit van de bodem inzicht in de eventuele latere verontreiniging van het oppervlakte- of grondwater. Als indicator is gebruik gemaakt van het de hoeveelheid mest die in de vorm van stikstof op landbouwbedrijven wordt toegepast. Een deel van deze mest zal door gewassen worden opgenomen, een ander deel zal uitspoelen. Grondslag normering: Gevoeligheidsklassen Wet Ammoniak en Veehouderij (34 kg N/ha is de grens voor ongevoelig).

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 75
Norm Oranje	40 - 75
Norm Groen	14 - 40
Norm Goud	< 14

Indicator	3	humane spoedlocaties
Planet		Bodem
Eis		De bodem is schoon.

Omschrijving indicator	
Aantal humane spoedlocaties	

Relatie eis	
<p>De overheid streeft naar sanering van humane spoedlocaties voor eind 2017. Daarnaast dienen de locaties waarbij spoedeisende saneringen nodig is in verband met ecologische en verspreidingsrisico's minimaal in beeld te zijn en zoveel mogelijk beheerst zijn. Spoedeisende gevallen zijn die gevallen van bodemverontreiniging waarbij onacceptabel risico bestaat voor mens en/of milieu. De indicator is gebaseerd op het aantal humane spoedlocaties ten tijde van oktober 2015. De data van het aantal spoedlocaties is zeer lastig te achterhalen. Deze is via verscheidene lokale bronnen en rapporten samengesteld. Grondslag normering: geografische vergelijking.</p>	

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 5%
Norm Oranje	2% - 5%
Norm Groen	0.01% - 2%
Norm Goud	< 0.01%

Lucht

Indicator	1	emissie CO2
Planet		Lucht
Eis		De Gemeente is klimaatneutraal.

Omschrijving indicator
Index emissie van koolstofdioxide ten opzichte van 1990.

Relatie eis
<p>Koolstofdioxide is het gas dat de grootste bijdrage levert aan de toename van het broeikas effect. Door de versterking van het broeikas effect blijft de ingestraalde warmte van de zon meer aan het aardoppervlak, waardoor het warmer wordt. Dit heeft diverse effecten zoals extremere weersomstandigheden (langere drogere perioden en zwaardere buien) en stijging van de zeespiegel. Op basis van internationale afspraken dient Nederland in 2020 20% minder uitstoot van broeikasgassen te hebben dan in 1990. Dit zal onder andere bereikt worden via energiebesparing en inzet van duurzame energie. In het Energieakkoord hebben overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt hoe dit doel te bereiken. De normering is bepaald op basis van de beleidsdoelstelling van 20% besparing in 2020 en een voormalig beleidsvoornemen van 30%.</p>

Eenheid	index
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 100
Norm Oranje	80 - 100
Norm Groen	70 - 80
Norm Goud	< 70

Indicator	2	emissie stikstofoxiden
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon.	

Omschrijving indicator
Index emissie stikstofdioxiden en opzichte van 2005.

Relatie eis

Eenheid	index
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 100
Norm Oranje	70 - 100
Norm Groen	55 - 70
Norm Goud	< 55

Indicator	3	emissie fijn stof
Planet		Lucht
Eis		De lucht is schoon.

Omschrijving indicator
Index emissie fijn stof (PM2.5) ten opzichte van 2010.

Relatie eis
Fijn stof zijn kleine in de lucht zwevende deeltjes. De deeltjes kunnen worden ingedeeld naar grootte, oorsprong en chemische samenstelling. De meest gebruikte indeling is naar grootte, waarbij deeltjes kleiner dan 10 micrometer worden aangeduid met PM10, en deeltjes kleiner dan 2.5 micrometer met PM2.5. Fijn stof kan afkomstig zijn van menselijke activiteiten, maar ook een natuurlijke oorsprong hebben. Doordat fijn stof uit kleine deeltjes bestaat kan het makkelijk ingeademd worden. Eenmaal ingeademd kunnen deeltjes schade aanrichten in het ademhalingsstelsel. De zeer kleine deeltjes (ultrafijn stof en elementair koolstof) kunnen zelfs in het bloed worden opgenomen, waarna ze andere weefsels kunnen aantasten. De exacte werking hiervan in het lichaam is niet bekend, maar uit epidemiologische studies blijkt wel dat er aanzienlijke gezondheidsschade kan ontstaan. In het kader van Europese afspraken dient Nederland de emissie van PM2.5 (kleinere deeltjes) in 2020 met 37% te hebben teruggebracht ten opzichte van 2005. Grondslag normering: Europese emissieplafonds.

Eenheid	index
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 100
Norm Oranje	85 - 100
Norm Groen	75 - 85
Norm Goud	< 75

Indicator	4	emissie NMVOS
Planet		Lucht
Eis		De lucht is schoon.

Omschrijving indicator
Index emissie vluchtige organische stoffen (exclusief methaan) ten opzichte van 2005.

Relatie eis
Vluchtige organische stoffen zijn stoffen die snel verdampen en zodoende in de atmosfeer terecht komen. Hier dragen ze bij aan de vorming van ozon als belangrijkste component van zomersmog. Vluchtige organische stoffen komen vrij bij het gebruik van oplosmiddelen en motorbrandstoffen. Voor de indicator is op basis van de emissie een index berekend ten opzichte van 2005. Hierin is methaan niet meegenomen omdat deze stof geen bijdrage levert aan de bovenstaande effecten. Volgens Europese afspraken dient Nederland in 2020 ten opzichte van 2005 8% minder vluchtige organische stoffen uit te stoten. Grondslag normering: Europese emissieplafonds.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 100
Norm Oranje	95 - 100
Norm Groen	92 - 95
Norm Goud	< 92

Indicator	5	GCN O3
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon.	

Omschrijving indicator
Gemiddelde jaarlijkse achtergrondconcentratie ozon in $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Relatie eis
Ozon is de belangrijkste component van zomersmog. Smog ontstaat door de uitstoot van onder andere koolwaterstoffen en stikstofoxiden onder invloed van zonlicht. Door chemische reacties in de lucht ontstaat dan het giftige ozon. In de Grootchalige Concentratiekaarten Nederland wordt op basis van modellen de luchtkwaliteit op iedere plek in Nederland berekend. De modelberekeningen zijn gevalideerd op basis van metingen die bij verschillende meetstations in het land zijn gedaan. Grondslag normering: waarschuwingdrempels.

Eenheid	$\mu\text{g}/\text{m}^3$
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 240
Norm Oranje	180 - 240
Norm Groen	120 - 180
Norm Goud	< 120

Indicator	6	GCN fijn stof
Planet		Lucht
Eis		De lucht is schoon.

Omschrijving indicator
Gemiddelde jaarlijkse achtergrondconcentratie fijn stof (PM2.5) in µg/m3

Relatie eis
<p>Fijn stof zijn kleine in de lucht zwevende deeltjes. De deeltjes kunnen worden ingedeeld naar grootte, oorsprong en chemische samenstelling. De meest gebruikte indeling is naar grootte, waarbij deeltjes kleiner dan 10 micrometer worden aangeduid met PM10, en deeltjes kleiner dan 2.5 micrometer met PM2.5. Fijn stof kan afkomstig zijn van menselijke activiteiten, maar ook een natuurlijke oorsprong hebben. Doordat fijn stof uit kleine deeltjes bestaat kan het makkelijk ingeademd worden. Eenmaal ingeademd kunnen deeltjes schade aanrichten in het ademhalingsstelsel. De zeer kleine deeltjes (ultrafijn stof en elementair koolstof) kunnen zelfs in het bloed worden opgenomen, waarna ze andere weefsels kunnen aantasten. De exacte werking hiervan in het lichaam is niet bekend, maar uit epidemiologische studies blijkt wel dat er aanzienlijke gezondheidsschade kan ontstaan. Door de veronderstelde werking van ultrafijn stof zal er de komende jaren meer aandacht zijn voor de monitoring van deze fractie van het fijn stof. In Europese richtlijnen is de norm gesteld dat een daggemiddelde concentratie van fijn stof (PM10) van 50 µg/m3 (exclusief zeezout) maximaal 35 dagen per jaar mag worden overschreden. In de Grootschalige Concentratiekaarten Nederland wordt op basis van modellen de luchtkwaliteit op iedere plek in Nederland berekend. De modelberekeningen zijn gevalideerd op basis van metingen die bij verschillende meetstations in het land zijn gedaan. Op plekken waar veel emissiebronnen samenkomen, dient bij de concentratie uit de GCN nog een lokale bijdrage te worden opgeteld. Deze is in de indicator niet meegenomen, maar de lokale bijdrage is relatief beperkt ten opzichte van de achtergrondconcentratie. Grondslag normering: wettelijke norm en advies WHO.</p>

Eenheid	µg/m3
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 25
Norm Oranje	20 - 25
Norm Groen	10 - 20
Norm Goud	< 10

Indicator	7	GCN stikstofoxiden
Planet		Lucht
Eis		De lucht is schoon.

Omschrijving indicator
Gemiddelde jaarlijkse achtergrondconcentratie stikstofoxiden (NO ₂) in µg/m ³ .

Relatie eis
<p>Stikstofdioxide (NO₂) komt veelal vrij bij verbrandingsprocessen en is daarmee een belangrijke indicator voor vervuiling veroorzaakt door gemotoriseerd verkeer. Stikstofoxiden dragen bij aan verschillende milieuproblemen: de ongewenste vorming van troposferisch ozon maar ook de depositie van stikstofoxiden en atmosferische volproducten, zoals aerosolen die een aandeel leveren in de verzuring en vermesting van bodem en oppervlaktewater. Europese richtlijnen schrijven voor dat de jaargemiddelde concentratie van stikstofoxiden 40 µg/m³ niet mag worden overschreden. In de Grootchalige Concentratiekaarten Nederland wordt op basis van modellen de luchtkwaliteit op iedere plek in Nederland berekend. De modelberekeningen zijn gevalideerd op basis van metingen die bij verschillende meetstations in het land zijn gedaan. Op plekken waar veel emissiebronnen samenkomen dient bij de concentratie uit de GCN nog een lokale bijdrage te worden opgeteld. Deze is in de indicator niet meegenomen, maar de lokale bijdrage is relatief beperkt ten opzichte van de achtergrondconcentratie. Grondslag normering: wettelijke norm.</p>

Eenheid	µg/m ³
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 40
Norm Oranje	25 - 40
Norm Groen	10 - 25
Norm Goud	< 10

Hinder en calamiteiten

Indicator	1	geluidhinder
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	Er is geen door de mens veroorzaakte overlast van geur, licht en geluid.	

Omschrijving indicator
Percentage mensen dat aangeeft vaak of soms overlast te ondervinden van geluid in hun buurt.

Relatie eis
De overlast die mensen ervaren ten aanzien van geluid heeft een negatieve invloed op het gedrag en de gezondheid van mensen. Naast een hinderlijke ervaring kan geluidsoverlast leiden tot gezondheidseffecten zoals slaapverstoring, hoge bloeddruk en hart- en vaatziekten. Deze indicator komt de beleving van geluidhinder tot uiting. Bronnen van geluidsoverlast zijn weg-, rail- en vliegverkeer en industrie, maar bijvoorbeeld ook burenlawaai. De indicator is afkomstig uit het WoonOnderzoek Nederland. De waarde is bepaald als het percentage respondenten dat 'vaak' of 'soms' antwoord op de vraag: "In welke mate ondervindt u in deze buurt vormen van geluidsoverlast?". Grondslag normering: expert judgement.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 35%
Norm Oranje	30% - 35%
Norm Groen	25% - 30%
Norm Goud	< 25%

Indicator	2	aardbevingen
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal	

Omschrijving indicator
Driejarig gemiddelde aantal aardbevingen.

Relatie eis
<p>Aardbevingen kunnen aanzienlijke schade opleveren aan gebouwen en in het ergste geval leiden tot slachtoffers. Dit is afhankelijk van diverse factoren waaronder de kracht van de aardbeving. De meeste aardbevingen in Nederland worden veroorzaakt door menselijke ingrepen in de ondergrond (vooral olie- en gaswinning). Een klein deel wordt veroorzaakt door natuurlijke bewegingen van grondlagen. Voor de indicator is het driejarige gemiddelde aantal aardbevingen in de gemeente op basis van de registratie van het KNMI. In de indicator zijn alle aardbevingen meegenomen onafhankelijk van de kracht ervan. Grondslag normering: expert judgement.</p>

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 1
Norm Oranje	0.3 - 1
Norm Groen	0.1 - 0.3
Norm Goud	< 0.1

Indicator	3	overlast stank, stof en vuil
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	Er is geen door de mens veroorzaakte overlast van geur, licht en geluid.	

Omschrijving indicator
Het percentage mensen dat aangeeft soms of vaak last te hebben van stank, stof en/of vuil.

Relatie eis
Geurhinder kan leiden tot lichamelijke klachten zoals hoofdpijn en ademhalingsklachten. Bronnen van geurhinder zijn de industrie, de agrarische bedrijvigheid en het wegverkeer. In opkomst is de geuroverlast door open haarden en allesbranders. Middels vergunningverlening en handhaving wordt de geurhinder van bedrijven beheerst. De indicator is afkomstig uit het WoonOnderzoek Nederland. De waarde is bepaald als het percentage respondenten dat 'soms' of 'vaak' antwoord op de vraag: "In welke mate ondervindt u in deze buurt overlast van stank, stof en/of vuil?". Grondslag normering: expert judgement.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 10%
Norm Oranje	5% - 10%
Norm Groen	1% - 5%
Norm Goud	< 1%

Indicator	4	lichtbelasting
Planet		Hinder en calamiteiten
Eis		Er is geen door de mens veroorzaakte overlast van geur, licht en geluid.

Omschrijving indicator
Gemiddelde emissie van licht.

Relatie eis
<p>Verlichting biedt mogelijkheden om 's avonds en 's nachts activiteiten uit te voeren die normaal niet in het donker gedaan kunnen worden. Verlichting wordt onder ander gebruikt voor verkeersveiligheid, in werkomgevingen en in de glastuinbouw. Deze verlichting heeft echter ook als effect dan nachten minder donker worden. Fysiologische processen van mensen, dieren en planten zijn ingericht op de verschillen in licht en donker gedurende de dag en nacht. Teveel licht in de nacht kan het dag en nacht ritme verstoren. Lichtvervuiling wordt veroorzaakt door het nachtelijke gebruik van kunstlicht. Bronnen van lichtvervuiling zijn o.a. wegverlichting, verlichting van (kantoor)gebouwen en terreinen en belichting in de glastuinbouw. Lichtvervuiling leidt bij de mens tot hinder en mogelijke gezondheidseffecten. Ook verstoort het planten en dieren. Bovendien gaat lichtvervuiling vaak gepaard met energieverspilling. De gegevens voor deze indicator zijn bepaald aan de hand van satelliet waarnemingen op dagen zonder maanlicht. De waarnemingen zijn gecorrigeerd voor bewolking, maar niet voor open vuur en ruis. De metingen hebben plaatsgevonden in de periode januari-maart 2015 en september-december 2015 tussen 1 en 3 uur 's nachts. Met behulp van de waarnemingsgegevens in een GIS kaart zijn de gemiddelde waarden voor het totale oppervlak van gemeenten bepaald. Grondslag normering: geografische vergelijking.</p>

Eenheid	$\mu\text{W}/\text{m}/\text{sr}$
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 10
Norm Oranje	5 - 10
Norm Groen	2.5 - 5
Norm Goud	< 2.5

Indicator	5	geluidbelasting
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	Er is geen door de mens veroorzaakte overlast van geur, licht en geluid.	

Omschrijving indicator
Landoppervlakte belast met een geluidsniveau boven 55 dB.

Relatie eis
Het voorkomen van (onnatuurlijke) geluiden in de omgeving zorgt voor verstoring. Geluid heeft een signaalfunctie van mogelijk gevaar voor zowel mensen als dieren. Effecten die door geluidhinder kunnen optreden zijn verminderde concentratie en verstoring van slaap. Bij dieren kan verstoring door geluid leiden tot verandering van het voedsel en rustgedrag. Bij hoge geluidsniveaus kan gehoorschade optreden. De indicator is opgesteld aan de hand van de cumulatieve geluidkaart. De cumulatieve kaart geeft een indicatief beeld van de geluidbelasting van weg-, rail- en vliegverkeer, windturbines en industrie. De hoeveelheid geluid wordt uitgedrukt in decibellen (dB Lden). De toevoeging Lden staat voor het geluidniveau gedurende de dag en nacht. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 25%
Norm Oranje	20% - 25%
Norm Groen	15% - 20%
Norm Goud	< 15%

Indicator	6	risico transport
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal	

Omschrijving indicator
Aantal kilometer weg en buisleiding met overschrijding van de risicocontour per hectare.

Relatie eis
Transport van gevaarlijke stoffen vindt plaats over de weg, het spoor, het water en door buisleidingen. Tijdens het transport kunnen dingen misgaan waardoor de gevaarlijke lading kan ontbranden of exploderen of waardoor er bijvoorbeeld giftige gassen ontsnappen via een lek of breuk. In het algemeen geldt dat die wegen op de risicokaart staan vermeld waarvan er bekend is dat er een overschrijding van de wettelijke norm is. Deze norm is het plaatsgebonden risico 10-6. Voor deze indicator is het aantal kilometers weg en buisleiding dat niet voldoet aan de voor die weg bepaalde risicocontour van 10-6 per jaar. Om de grootte van de gemeente niet teveel mee te laten wegen is dit aantal kilometer gedeeld door de oppervlakte van de gemeente. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 7.5
Norm Oranje	5 - 7.5
Norm Groen	2.5 - 5
Norm Goud	< 2.5

Indicator	7	risico contour
Planet		Hinder en calamiteiten
Eis		De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal

Omschrijving indicator
Aandeel landoppervlakte dat onder een 10-6 risicocontour valt.

Relatie eis
<p>Een risicocontour (ofwel plaatsgebonden risico) geeft aan hoe groot in de omgeving de overlijdenskans is door een ongeval met een risicobron: binnen de contour is het risico groter, buiten de contour is het risico kleiner. Het plaatsgebonden risico is de berekende kans per jaar, dat een persoon overlijdt als rechte reeks gevolg van een ongeval bij een risicobron, aangenomen dat hij op die plaats permanent en onbeschermd verblijft. Het plaatsgebonden risico wordt gebruikt bij de toetsing of een risicovolle activiteit op een bepaalde plek mag plaatsvinden en wat in de directe omgeving ervan gebouwd mag worden. De geldende regels zijn vastgelegd in het Besluit milieukwaliteitseisen Externe veiligheid inrichtingen en in de nota Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen. In het plaatsgebonden risico zijn in het kort twee verschillende kansen verwerkt: De kans dat er daadwerkelijk een zwaar ongeval of ramp, zoals het ontsnappen van een gevaarlijke stof, plaatsvindt. De kans dat een persoon daadwerkelijk overlijdt als gevolg van dit zwaar ongeval of ramp. Bij een plaatsgebonden risico van 10-6 is de kans dat er daadwerkelijk een zwaar ongeval plaatsvindt 1 op de miljoen. Een PR van 10-6 wordt in de regels voor ruimtelijke ordening en externe veiligheid echter als een relatief hoog risico beschouwd. PR 10-6. Grondslag normering: geografische vergelijking.</p>

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 0.4%
Norm Oranje	0.3% - 0.4%
Norm Groen	0.1% - 0.3%
Norm Goud	< 0.1%

Indicator	8	overstromingen
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal	

Omschrijving indicator
Aantal getroffen inwoners per km ² bij een overstroming met middelgrote kans.

Relatie eis
Een groot deel van Nederland bevindt zich onder zeeniveau is daarom gevoelig voor overstromingen. Ook gebieden langs de grote rivieren kunnen overstroomd raken. Op basis van modelberekeningen is bepaald welke gebieden er in Nederland kunnen overstromen als gevolg van het doorbreken van waterkeringen. Voor deze indicator zijn die gebieden beschouwd met een overstromingsrisico van hooguit eenmaal in een mensenleven kunnen gebeuren (kans orde 1/100 per jaar). Om te komen tot het potentieel aantal getroffen personen is deze kaart samengevoegd met de bevolkingsdichtheid per hectare. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gridcel 100 x 100 m
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 60
Norm Oranje	10 - 60
Norm Groen	1 - 10
Norm Goud	< 1

Water

Indicator	1	chemische toestand
Planet		Water
Eis		Het oppervlaktewater is schoon.

Omschrijving indicator
Het percentage van alle waterlichamen dat voldoet aan de eisen van de Kader Richtlijn Water voor chemische prioritaire stoffen.

Relatie eis
Het oppervlaktewater wordt door de mens gebruikt in de landbouw en voor recreatie. Daarnaast biedt het oppervlaktewater plaats aan ecosystemen. Door verontreinigingen in het oppervlaktewater kunnen ecosystemen en de volksgezondheid worden bedreigd. In het kader van de kaderrichtlijn water wordt de kwaliteit van het oppervlaktewater beoordeeld. Dit gebeurt op verschillende kwaliteitsaspecten. De chemische kwaliteit wordt beoordeeld door de concentratie van prioritaire stoffen (zoals zware metalen en bestrijdingsmiddelen) in het water. Het totaaloordeel wordt gegeven als "voldoet" of "voldoet niet". Grondslag normering: expert judgement.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	+
Norm Rood	< 50%
Norm Oranje	50% - 80%
Norm Groen	80% - 95%
Norm Goud	> 95%

Indicator	2	ecologische toestand
Planet	Water	
Eis	Het oppervlaktewater is schoon.	

Omschrijving indicator
De gemiddelde score van alle waterlichamen die zich geheel of gedeeltelijk in de gemeente bevinden. De score is als volgt opgebouwd: 1=slecht, 2=ontoereikend, 3=matig, 4=goed en 5=zeer goed en wordt beoordeeld op basis van de eisen van de Kader Richtlijn Water voor de ecologische toestand.

Relatie eis
Het oppervlaktewater wordt door de mens gebruikt in de landbouw en voor recreatie. Daarnaast biedt het oppervlaktewater plaats aan ecosystemen. Door verontreinigingen in het oppervlaktewater kunnen ecosystemen en de volksgezondheid worden bedreigd. In het kader van de kaderrichtlijn water wordt de kwaliteit van het oppervlaktewater beoordeeld. Dit gebeurt op verschillende kwaliteitsaspecten. De indicator ecologische kwaliteit wordt bepaald aan de hand van het voorkomen van organismen in het water en de fysisch-chemische kwaliteit van het water. Het totaaloordeel wordt gegeven in vijf categorieën, namelijk "zeer goed", "goed", "matig", "ontoereikend" en "slecht". Grondslag normering: expert judgement.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 2
Norm Groen	2 - 3
Norm Goud	> 3

Indicator	3	emissies oppervlaktewater - N
Planet	Water	
Eis	Het oppervlaktewater is schoon.	

Omschrijving indicator
Emissie stikstof op het oppervlaktewater per inwoner.

Relatie eis
Stikstof is in het water nodig als voedingsbron, maar kan bij toe hoge concentraties leiden tot sterke groei van algen leiden en de vermindering van het zuurstofgehalte in het water. Uiteindelijk kunnen hierdoor vissen en andere organismen dood gaan. Als gevolg van rottingsbacteriën kan dit water gaan stinken. Stikstof kan in het water terecht komen door de lozing van afvalstoffen. Een deel van de stikstof wordt verwijderd in rioolwaterzuiveringen. Voor de indicator is gebruik gemaakt van de emissies van stikstof op het oppervlaktewater. Deze gegevens worden per afwateringseenheid gegeven en zijn met behulp van GIS omgerekend naar gemeenten door weging op basis van oppervlakte. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 10
Norm Oranje	5 - 10
Norm Groen	2.5 - 5
Norm Goud	< 2.5

Indicator	4	emissies oppervlaktewater - P
Planet		Water
Eis		Het oppervlaktewater is schoon.

Omschrijving indicator
Emissie fosfor op het oppervlaktewater per inwoner

Relatie eis
Fosfor is in het water nodig als voedingsbron, maar kan bij toe hoge concentraties leiden tot sterke groei van algen leiden en de vermindering van het zuurstofgehalte in het water. Uiteindelijk kunnen hierdoor vissen en andere organismen dood gaan. Als gevolg van rottingsbacteriën kan dit water gaan stinken. Fosfor kan in het water terecht komen door de lozing van afvalstoffen. Een deel van de fosfor wordt verwijderd in rioolwaterzuiveringen. Voor de indicator is gebruik gemaakt van de emissies van fosfor op het oppervlaktewater. Deze gegevens worden per afwateringseenheid gegeven en zijn met behulp van GIS omgerekend naar gemeenten door weging op basis van oppervlakte. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 0.65%
Norm Oranje	0.4% - 0.65%
Norm Groen	0.2% - 0.4%
Norm Goud	< 0.2%

Indicator	5	gemengde riolering
Planet	Water	
Eis	Het oppervlaktewater is schoon.	

Omschrijving indicator
Percentage gemengde riolering.

Relatie eis
<p>Regen dat op verharde oppervlakte valt wordt afgevoerd via het riool. In een gemengd riool stromen afval- en hemelwater samen in één buis naar de rioolwaterzuivering. Gescheiden systemen voeren afval- en hemelwater in twee aparte buizen af: één voor afvalwater (droogweerafvoer) en één voor hemelwaterhemelwaterafvoer). Door gescheiden rioolssystemen is het mogelijk hemelwater op een meer natuurlijke manier af te voeren, waardoor het water ook beter vastgehouden zou kunnen worden. Voor de indicator is gebruik gemaakt van gegevens uit de rapportage Riolering in Beeld van Rioned. In deze rapportage wordt het percentage gemeente riolering per gemeente weergegeven in zes klassen. Deze klassen liggen ook ten grondslag aan de normering. Voor de berekening van de indicatorscore is de gemiddelde waarde in de klasse genomen.</p>

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 90%
Norm Oranje	60% - 90%
Norm Groen	30% - 60%
Norm Goud	< 30%

Indicator	6	drinkwaterkwaliteit
Planet		Water
Eis		Het oppervlaktewater is schoon.

Omschrijving indicator
Score drinkwaterkwaliteit aan de hand van kwaliteitsnormen en meetgegevens

Relatie eis
<p>Drinkwater in Nederland is van goede kwaliteit. Door verontreinigingen in het oppervlakte- en grondwater bestaat er echter ook de kans dat verontreinigingen terechtkomen in het drinkwater. Hierdoor zijn extra zuiveringsstappen nodig of ontstaan er in het ergste geval risico's voor de volksgezondheid. Voor de indicator is gebruik gemaakt van metingen van het RIVM aan de kwaliteit van drinkwater in Nederland. Deze metingen worden gedaan bij de drinkwaterpompstations. De metingen worden gedaan voor een grote hoeveelheid aan stoffen. Deze stoffen zijn ingedeeld op basis van de effecten die ze hebben. De effecten die worden onderscheiden zijn: 1. acuut gezondheidsgevaar 2. gezondheidsgevaar bij langdurige blootstelling 3. bedrijfstechnisch (indicatie voor het zuiveringsproces) 4. klantgericht (kan bijvoorbeeld vervuiling opleveren bij wassen) Voor de berekening is allereerst de verhouding bepaald tussen de norm voor een stof en de gemeten waarde (voor een aantal stoffen is de norm 0, hierbij is de absolute meetwaarde overgenomen). Vervolgens is per effectcategorie het gemiddelde van de overschrijdingsfactor van alle gemeten stoffen berekend. Hieruit is getrap een score per drinkwaterpompstation bepaald door: 1. Indien de score bij acuut gezondheids-gevaar groter is dan het gemiddelde van de andere score bij de ander effecten dan is de score voor acuut gezondheidsgevaar genomen. 2. Indien de score bij het lange termijn gezondheidsgevaar groter is dan het gemiddelde van de scores het lange termijn gezondheidsgevaar, bedrijfstechnisch en klantgericht dan is de score voor het lange termijn gezondheidsgevaar genomen. 3. In alle andere gevallen is de gemiddelde score van de scores van het lange termijn gezondheidsgevaar, bedrijfstechnisch en klantgericht genomen. Per definitie betekend een score van boven de 1 dat er overschrijdingen van de norm zijn geweest. Dit is verwerkt in de normering.</p>

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	-
Norm Rood	> 1
Norm Oranje	0.2 - 1
Norm Groen	0.1 - 0.2
Norm Goud	< 0.1

Natuur en landschap

Indicator	1	aandeel bos en natuurlijk terrein
Planet		Natuur en landschap
Eis		De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.

Omschrijving indicator
Aandeel van het oppervlakte dat bestaat uit bos of ander natuurlijk terrein

Relatie eis
Natuur biedt zowel plaats aan ecosystemen als mogelijkheden voor recreatie. Als indicator hiervoor wordt het aandeel bos en natuurlijk terrein van het CBS genomen. Grondslag normering: Wetenschappelijk inzicht m.b.t. beleving landschap (BelevingsGIS 2.0, Alterra, 2005).

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 5%
Norm Oranje	5% - 10%
Norm Groen	10% - 50%
Norm Goud	> 50%

Indicator	2	afstand openbaar groen
Planet		Natuur en landschap
Eis		De natuur is bereikbaar.

Omschrijving indicator
Afstand tot openbaar groen

Relatie eis
Een groene omgeving heeft een belangrijke recreatieve waarde. Om voor recreatie gebruikt te kunnen worden dient deze omgeving wel toegankelijk en op een niet al te grote afstand te liggen. De indicator afstand tot openbaar groen geeft de gemiddelde afstand van een inwoner van een gemeente tot alle vormen van toegankelijk groen in de omgeving. Dit kan natuurlijk terrein zijn, maar ook andere recreatieve voorzieningen zoals plantsoenen of parken. Grondslag normering: Geografische vergelijking.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 0.7
Norm Oranje	0.5 - 0.7
Norm Groen	0.3 - 0.5
Norm Goud	< 0.3

Indicator	3	afstand tot recreatief binnenwater
Planet		Natuur en landschap
Eis		De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.

Omschrijving indicator
Afstand tot recreatief binnenwater.

Relatie eis
Water in de omgeving heeft een belangrijke recreatieve en landschappelijke waarde. Om gebruikt te kunnen worden voor recreatie dient het water wel toegankelijk en veilig te zijn. In deze indicator wordt de afstand tot recreatief binnenwater weergegeven. Grondslag normering: Geografische vergelijking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 5%
Norm Oranje	2.5% - 5%
Norm Groen	2% - 2.5%
Norm Goud	< 2%

Indicator	4	soortenrijkdom totaal
Planet		Natuur en landschap
Eis		De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden.

Omschrijving indicator
Score (1-8) voor aantal soorten waargenomen in de gemeente in de periode 2005-2015

Relatie eis
Biodiversiteit is een begrip voor de graad van verscheidenheid aan levensvormen (soorten) binnen een gegeven ecosysteem. In deze indicator wordt de biodiversiteit aangegeven met het totaal aantal soorten in de gemeente. Dit aantal soorten is bepaald aan de hand van de soortendiversiteitskaart van het natuurloket. Op de kaart wordt voor heel Nederland de geschatte soortendiversiteit per kilometerhok in klassen weergegeven op basis van gegevens van de laatste 10 jaar uit de Nationale Databank Flora en Fauna. De acht belangrijkste en best onderzochte soortgroepen zijn hierin samengenomen. In de kaart is gecorrigeerd voor het effect dat er niet op elke locatie even intensief wordt waargenomen. De soortendiversiteit op de kaart wordt weergegeven in klassen. Het gemiddelde per gemeenten is bepaald aan de hand van het gewogen aantal kilometerhokken per klasse. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	kilometerhok
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 250
Norm Oranje	250 - 375
Norm Groen	375 - 500
Norm Goud	> 500

Indicator	5	soortenrijkdom rode lijst
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden.	

Omschrijving indicator
Score (1-8) voor aantal rode lijst soorten waargenomen in de gemeente in de periode 2004-2014

Relatie eis
Biodiversiteit is een begrip voor de graad van verscheidenheid aan levensvormen (soorten) binnen een gegeven ecosysteem. In deze indicator wordt de biodiversiteit aangegeven met het totaal aantal bedreigde soorten in de gemeente. Dit aantal soorten is bepaald aan de hand van de soortendiversiteitskaart van het natuurloket. Op de kaart wordt voor heel Nederland de geschatte soortendiversiteit op basis van Rode-Lijstsoorten per kilometerhok in klassen weergegeven op basis van gegevens van de laatste 10 jaar uit de Nationale Databank Flora en Fauna. De acht belangrijkste en best onderzochte soortgroepen zijn hierin samengenomen. In de kaart is gecorrigeerd voor het effect dat er niet op elke locatie even intensief wordt waargenomen. De soortendiversiteit op de kaart wordt weergegeven in klassen. Het gemiddelde per gemeenten is bepaald aan de hand van het gewogen aantal kilometerhokken per klasse. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	kilometerhok
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 25
Norm Oranje	25 - 35
Norm Groen	35 - 45
Norm Goud	> 45

Energie

Indicator	1	zonnestroom
Planet	Energie	
Eis	Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt.	

Omschrijving indicator
Hoeveelheid geproduceerde elektriciteit uit zonne-energie per vierkante kilometer

Relatie eis
Duurzame energie is een van de mogelijkheden om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en onafhankelijker te worden van fossiele energiebronnen. Bij zonne-energie wordt het licht van de zon direct omgezet in warmte (zonne-collectoren) of elektriciteit (fotovoltaïsche panelen). Potentieel is zonne-energie de grootste duurzame energiebron. In scenario's en het energieakkoord voor het behalen van de Nederlandse doelstelling van 16% duurzame energie in 2020 is de geraamde hoeveelheid zonne-energie 14,5 PJ. Voor de indicator is uitgegaan van het totaal aan omgezette zonne-energie in elektriciteit. Grondslag normering: Beleidsdoelstelling Nationaal Energieakkoord 17PJ voor zonnestroom en -warmte, aangenomen voor 50% bestand uit zonnestroom komt overeen met 0.24 TJ/km ² .

Eenheid	TJ
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	+
Norm Rood	< 0.05
Norm Oranje	0.05 - 0.24
Norm Groen	0.24 - 0.48
Norm Goud	> 0.48

Indicator	2	windenergie
Planet	Energie	
Eis	Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt.	

Omschrijving indicator
Hoeveelheid geproduceerde elektriciteit m.b.v. windturbines per vierkante kilometer.

Relatie eis
Duurzame energie is een van de mogelijkheden om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en onafhankelijker te worden van fossiele energiebronnen. Windenergie is een vorm van duurzame energie waarbij windkracht door middel van windturbines wordt opgezet in elektriciteit. Windturbines kunnen zowel op land, op zee als (op kleine schaal) in de bebouwde omgeving worden geplaatst. In het Nederlandse beleid om de doelstelling voor duurzame energie in 2020 te behalen speelt windenergie een belangrijke rol. Hierbij wordt in eerste instantie ingezet op plaatsing van windturbines op land en later op zee. Voor de indicator is alleen windenergie op land in beschouwing genomen. Grondslag normering: Beleidsdoelstelling Nationaal Energieakkoord 54PJ komt overeen met 1.54 TJ/km ² .

Eenheid	TJ
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	+
Norm Rood	< 0.29
Norm Oranje	0.29 - 0.48
Norm Groen	0.48 - 1.54
Norm Goud	> 1.54

Indicator	3	Gemiddeld elektriciteitsverbruik huishoudens
Planet		Energie
Eis		Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit.

Omschrijving indicator
Elektriciteitsverbruik huishoudens

Relatie eis
Naast aardgas voor verwarming wordt er in woningen elektriciteit verbruikt voor het laten functioneren van apparaten en verlichting. Veel van de elektriciteit in Nederland wordt nog opgewekt in energiecentrales uit fossiele brandstoffen. Deze opwekking leidt tot de uitstoot van schadelijke stoffen en de uitputting van niet hernieuwbare energiebronnen. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	Kwh
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 3500
Norm Oranje	3200 - 3500
Norm Groen	2500 - 3200
Norm Goud	< 2500

Indicator	4	Gemiddeld gasverbruik huishoudens
Planet		Energie
Eis		Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit.

Omschrijving indicator
Gasverbruik huishoudens in m3 aardgas per jaar gecorrigeerd voor graaddagen.

Relatie eis
<p>Ongeveer 16% van het energiegebruik in Nederland vindt plaats in woningen van particuliere huishoudens. Voor een groot deel wordt deze energie gebruikt in de vorm van aardgas. Dit gebruik van energie veroorzaakt onder andere emissies van koolstofdioxide en daarmee de versterking van het broeikaseffect. In het Energieakkoord is door overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties afgesproken om tot 2023 een besparing te realiseren van 1,5% per jaar. Deze besparing geldt over het totale energiegebruik in Nederland. Specifieke energiedoelstellingen voor de woningbouw zijn niet afgesproken. Wel zijn er afspraken gemaakt over het verbeteren van de woningvoorraad op energiegebied. De indicator is gebaseerd op het standaardjaargebruik. Dit wil zeggen dat er op het geregistreerde jaargebruik een correctie is toegepast voor het temperatuurverloop in een jaar. Door de correctie fluctueert de indicator minder als gevolg van weersinvloeden. In de klimaatmonitor wordt het gemiddelde gasgebruik gegeven voor alle woningen, inclusief de woningen op stadsverwarming. Grondslag normering: geografische vergelijking.</p>

Eenheid	m3
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 3000
Norm Oranje	2000 - 3000
Norm Groen	1000 - 2000
Norm Goud	< 1000

Indicator	5	energielabels woningen
Planet		Energie
Eis		Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit.

Omschrijving indicator	
Gemiddelde energie-index van de woningen met een gecertificeerd energielabel	

Relatie eis	
De energie-index geeft inzicht in de energiezuinigheid van woningen en wordt gebruikt om het energielabel van een woning af te leiden. Energielabels zijn verplicht bij het verkopen van een woning en is bedoeld om energiebesparende maatregelen te stimuleren. In het Nationaal energieakkoord is afgesproken dat in 2030 alle woningen gemiddeld een energielabel A hebben, dit komt overeen met een gemiddelde energie-index van 1,05 of kleiner. Grondslag normering: Beleidsdoelstelling en energielabels.	

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 2.4
Norm Oranje	1.6 - 2.4
Norm Groen	1.05 - 1.6
Norm Goud	< 1.05

Indicator	6	gasverbruik bedrijven
Planet	Energie	
Eis	Bedrijven zijn gericht op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grond- en hulpstoffen.	

Omschrijving indicator
Gasverbruik bedrijven in 1.000 m3 aardgasequivalenten per werknemer per jaar.

Relatie eis
Het gebruik van gas als energie in bedrijven veroorzaakt onder andere emissies van koolstofdioxide en daarmee de versterking van het broeikas-effect. In het Energieakkoord is door overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties afgesproken om tot 2023 een besparing te realiseren van 1,5% per jaar. Deze besparing geldt over het totale energiegebruik in Nederland. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 2.5%
Norm Oranje	1.5% - 2.5%
Norm Groen	1% - 1.5%
Norm Goud	< 1%

Indicator	7	elektriciteitsverbruik bedrijven
Planet	Energie	
Eis	Bedrijven zijn gericht op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grond- en hulpstoffen.	

Omschrijving indicator
Elektriciteitsverbruik bedrijven in 1.000 kWh per werknemer

Relatie eis
Elektriciteit wordt in bedrijven gebruikt voor het laten draaien van machines en andere productiemiddelen. De elektriciteit wordt voor een groot deel opgewekt in energiecentrales, maar kan ook in installaties bij bedrijven zelf worden opgewekt. Deze opwekking leidt tot de uitstoot van schadelijke stoffen en de uitputting van niet hernieuwbare energiebronnen. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	14.29
Richting	-
Norm Rood	> 15%
Norm Oranje	10% - 15%
Norm Groen	5% - 10%
Norm Goud	< 5%

Afval en grondstoffen

Indicator	1	huishoudelijk restafval
Planet	Afval en grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	

Omschrijving indicator
Huishoudelijk restafval per inwoner.

Relatie eis
Gemeenten zamelen afval in bij huishoudens. In toenemende mate wordt afval gescheiden ingezameld. Een deel van het afval wordt niet gescheiden ingezameld en wordt als restafval afgevoerd. In sommige gevallen kan het restafval nog nagescheiden worden, maar meestal wordt dit restafval verbrand. Door het verbranden van dit afval kunnen de materialen niet meer nuttig worden hergebruikt en zijn dus nieuwe grondstoffen nodig. Wel kan nog een deel van energie aanwezig in het afval worden teruggewonnen. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	50
Richting	-
Norm Rood	> 275
Norm Oranje	225 - 275
Norm Groen	175 - 225
Norm Goud	< 175

Indicator	2	GFT afval
Planet		Afval en grondstoffen
Eis		Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving

Omschrijving indicator
Gescheiden ingezameld GFT afval per inwoner.

Relatie eis
Ongeveer 40% van het afval dat vrij komt bij huishoudens is groente-, fruit- en tuinafval. Dit afval kan nuttig worden hergebruikt in de vorm van compost of worden omgezet in biogas en gebruikt voor energieopwekking. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 50
Norm Oranje	50 - 100
Norm Groen	100 - 150
Norm Goud	> 150

Indicator	3	oud papier en karton
Planet	Afval en grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	

Omschrijving indicator
Gescheiden ingezameld oud papier en karton per inwoner.

Relatie eis
Oud papier en karton maakt ongeveer een kwart uit van het afval dat bij huishoudens wordt opgehaald. Dit papier kan worden bij de productie van papier. Hierdoor kan worden bespaard op het gebruik van primaire grondstoffen uit hout en hoeft minder energie gebruikt te worden in de productie van papier. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 40
Norm Oranje	40 - 70
Norm Groen	70 - 100
Norm Goud	> 100

Indicator	4	verpakkingsglas
Planet	Afval en grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	

Omschrijving indicator
Gescheiden ingezameld verpakkingsglas per inwoner.

Relatie eis
Verpakkingsglas dat vrijkomt bij huishoudens kan opnieuw worden ingezet bij de productie van glazen verpakkingen. Hierdoor kan niet alleen op grondstoffen worden bespaard, maar wordt ook aanzienlijk minder energie gebruikt in de productie van glas. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 15
Norm Oranje	15 - 20
Norm Groen	20 - 25
Norm Goud	> 25

Indicator	5	kunststof
Planet		Afval en grondstoffen
Eis		Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving

Omschrijving indicator
Kilogram gescheiden ingezameld of nagescheiden kunststof verpakkingsmateriaal per inwoner.

Relatie eis
Kunststof verpakkingen worden pas sinds enkele jaren structureel gescheiden ingezameld. Ook wordt er steeds meer kunststof gewonnen uit nascheiding van restafval. Het gescheiden kunststof kan (gedeeltelijk) worden hergebruikt in nieuwe kunststof producten. Hierdoor wordt bespaard op de inzet van nieuwe kunststoffen uit aardolie. Om ook plastic verpakkingsmateriaal uit nascheiding mee te nemen, heeft er een herberekening plaatsgevonden op basis van nascheidingscijfers. Deze herberekening zorgt ervoor dat zowel bronscheiding als nascheiding even zwaar worden meegewogen in het eindoordeel. Grondslag normering: geografische vergelijking.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 5
Norm Oranje	5 - 10
Norm Groen	10 - 20
Norm Goud	> 20

Economisch Kapitaal

Arbeid

Indicator	1	werkgelegenheidsfunctie
Profit		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.

Omschrijving indicator
Verhouding tussen aantal banen en de totale beroepsbevolking.

Relatie eis
Bij de werkgelegenheid gaat het om arbeid in een bepaalde gemeente en dit betreft zowel mensen die in die gemeente zelf wonen als mensen die van elders komen ('pendelen'). Bij de beroepsbevolking gaat het om mensen die in een gemeente wonen en deze kunnen zowel binnen als buiten die gemeente emplooi vinden. De verhouding tussen aanwezige werkgelegenheid en beroepsbevolking geeft aan of een gemeente per saldo arbeid 'importeert' om de banen in de gemeente te vervullen of juist arbeid 'exporteert' om aan de vraag in omliggende regio's te voldoen. De verhouding tussen beide grootheden wordt aangeduid met de term werkgelegenheidsfunctie en is een maat voor de kwantitatieve vraag/aanbod verhouding.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 80%
Norm Oranje	80% - 100%
Norm Groen	100% - 120%
Norm Goud	> 120%

Indicator	2	werkloosheid
Profit		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking die niet werkend werkzoekende is, ten opzichte van de totale beroepsbevolking.

Relatie eis
Het werkloosheidpercentage zegt iets over het functioneren van de arbeidsmarkt. Een hoog werkloosheidpercentage duidt er op dat de arbeidsmarkt slecht functioneert, dat zowel het gevolg kan zijn van het in kwantitatief opzicht niet op elkaar aansluiten van vraag en aanbod, maar het kan ook betrekking hebben op het in kwalitatief opzicht niet goed op elkaar aansluiten van vraag en aanbod.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 8.5%
Norm Oranje	6% - 8.5%
Norm Groen	3.5% - 6%
Norm Goud	< 3.5%

Indicator	3	ontgroening en vergrijzing
Profit		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.

Omschrijving indicator
Het aandeel van 15-25 en 45-75 jarigen in de beroepsbevolking ten opzichte van het nationale gemiddelde.

Relatie eis
De leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking zegt iets over de toekomstige verhouding tussen de beroepsbevolking en de totale bevolking en daarmee iets over de toekomstbestendigheid van de arbeidsmarkt. Een relatief oudere beroepsbevolking kan een probleem opleveren voor de toekomst doordat de verhouding werkenden/niet werkenden af zal nemen; dit is de zogenaamde afhankelijkheidsratio. Naarmate er minder sprake is van ontgroening en/of vergrijzing is een regionale arbeidsmarkt beter toegerust voor de toekomst

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< -5
Norm Oranje	-5 - 0
Norm Groen	0 - 5
Norm Goud	> 5

Indicator	4	benutting arbeidspotentieel
Profit		Arbeid
Eis		Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut.

Omschrijving indicator
Aandeel van de totale werkzame beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking

Relatie eis
Deze indicator heeft aan in hoeverre het potentieel van de beroepsbevolking benut wordt.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 60%
Norm Oranje	60% - 65%
Norm Groen	65% - 70%
Norm Goud	> 70%

Indicator	5	arbeidsongeschiktheid
Profit		Arbeid
Eis		Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen.

Omschrijving indicator
Percentage inwoners met een WAO of WIA uitkering ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking

Relatie eis
Mensen kunnen beroep doen op verschillende wettelijke regelingen waar het gaat om arbeidsongeschiktheid. Onderscheid wordt gemaakt tussen de WAO (Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering), de Wajong (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten) en de WAZ (Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen). In 2006 is de WAO vervangen door de WIA (Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen). De gebruikte indicator: het aandeel WAO-ers + WIA-ers in de potentiële beroepsbevolking.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 5%
Norm Oranje	3.5% - 5%
Norm Groen	2% - 3.5%
Norm Goud	< 2%

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

Indicator	1	voorraad bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid.

Omschrijving indicator
Totale aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein per arbeidsmarktregio.

Relatie eis
Voor de ontwikkeling van de bedrijvigheid, in het bijzonder voor nieuw aan te trekken bedrijven van buiten de gemeente en voor bedrijven die op hun huidige locatie te krap in hun ruimtelijke jasje zitten, is het van belang dat er voldoende ruimte beschikbaar is voor bedrijventerreinen. Als indicator is daarom gebruik gemaakt van het aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein. Hierbij wordt zowel het gemeentelijk aanbod als het particuliere aanbod meegerekend.

Eenheid	hectare
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 10
Norm Oranje	10 - 40
Norm Groen	40 - 100
Norm Goud	> 100

Indicator	2	netto-bruto verhouding bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.

Omschrijving indicator
Verhouding bedrijfsvloeroppervlak t.o.v. het uitgegeven grondoppervlak van het bedrijventerrein.

Relatie eis
Deze indicator is opgenomen in de studie om een maat van zuinig ruimtegebruik te kunnen aanduiden met behulp van een kwantitatieve methode. De netto/bruto verhouding is de verhouding tussen het aantal uitgeefbare hectares bedrijventerrein en de totale oppervlakte van het bedrijventerrein. Naarmate de verhouding netto/bruto hoger is, gaat de hoeveelheid uitgeefbare ruimte gepaard met minder bruto ruimtebeslag. Omdat, zeker in Nederland, ruimte schaars is speelt de netto/bruto verhouding een belangrijke rol in de voorraad Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 65%
Norm Oranje	65% - 75%
Norm Groen	75% - 85%
Norm Goud	> 85%

Indicator	3	leegstand kantoren
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.

Omschrijving indicator
Percentage leegstaande kantoren op het totale kantorenaanbod.

Relatie eis
Een groot aanbod van kantoorruimte heeft een keerzijde als de vraag het aanbod niet volgt: leegstand. Een kleine hoeveelheid kantoorruimte die leeg staat is niet slecht, die zorgt voor flexibiliteit op de markt van kantoorruimte. De vraag naar kantoorruimte daalt niet alleen door de slechte economische omstandigheden, ook 'het nieuwe werken' zorgt ervoor dat er minder kantoorruimte nodig is. Leegstaande kantoren kunnen verloederen en een negatief effect hebben op de kantoren in de omgeving en de buurt.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 12.5%
Norm Oranje	10% - 12.5%
Norm Groen	5% - 10%
Norm Goud	< 5%

Indicator	4	leegstand winkels
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.

Omschrijving indicator
Het percentage leegstaande winkels in de regio.

Relatie eis
Naast de beschikbare ruimte voor bedrijven in de vorm van kantoren en bedrijventerreinen is ook de retail van groot belang. De opkomst van internetbedrijven in combinatie met de economische crisis heeft geleid tot een fors aantal leegstaande verkooppunten.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 10%
Norm Oranje	6.5% - 10%
Norm Groen	3% - 6.5%
Norm Goud	< 3%

Indicator	5	veroudering bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.

Omschrijving indicator
Percentage oppervlakte bruto voorraad bedrijventerreinen van totaal dat verouderd is.

Relatie eis
Voor gemeenten en provincies is het vaak (financieel) aantrekkelijker om een nieuw bedrijventerrein aan te leggen dan een bestaand bedrijventerrein op te knappen. Dit kan ervoor zorgen dat bestaande bedrijventerreinen op termijn verloederen, wat voor de bedrijven gevestigd op het verouderde bedrijventerrein kan leiden tot omzetverlies en imagoschade. Eventueel zijn de bedrijven gedwongen te verhuizen met potentieel negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid in een gemeente. Daarnaast zorgt het overaanbod van ruimte op bedrijventerreinen voor lage grondprijzen, verspilling van ruimte en landschapsvervuiling.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 40%
Norm Oranje	25% - 40%
Norm Groen	10% - 25%
Norm Goud	< 10%

Concurrentievermogen

Indicator	1	aandeel starters
Profit		Concurrentievermogen
Eis		De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in Brabant vestigende ondernemingen.

Omschrijving indicator
Percentage starters ten opzichte van het totaal aantal bedrijven

Relatie eis
Nieuwe bedrijven hebben een positieve invloed op de werkgelegenheid. Ook hebben nieuwe startende bedrijven een positieve invloed op de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit zit hem niet zozeer in de eigen initiële arbeidsproductiviteit (deze is immers bij de start laag), maar vooral in hun positieve invloed op de structurele ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit komt enerzijds doordat bestaande bedrijven hun gedrag aanpassen en anderzijds doordat startende ondernemingen in de tijd een snelle groei van de arbeidsproductiviteit laten zien. Nieuwe startende ondernemingen hebben vaak prikkelende en vernieuwende inzichten en dwingen daarmee bestaande bedrijven scherp te blijven, zich aan te passen aan de zich wijzigende concurrentieverhoudingen op hun markten.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 5%
Norm Oranje	5% - 7.5%
Norm Groen	7.5% - 10%
Norm Goud	> 10%

Indicator	2	aandeel topsectoren
Profit		Concurrentievermogen
Eis		De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal.

Omschrijving indicator
Het aandeel van banen in de topsectoren ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De overheid heeft in 2011 negen sectoren aangewezen als topsectoren. In deze sectoren staat Nederland sterk, heeft het een goede internationale concurrentiepositie en deze sectoren kenmerken zich door een hoge kennisintensiteit. De relatieve aanwezigheid van de topsectoren in een regio geeft dus deels de concurrentiekracht van de regio aan.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 20%
Norm Oranje	20% - 30%
Norm Groen	30% - 40%
Norm Goud	> 40%

Indicator	3	snelgroeiende bedrijven
Profit		Concurrentievermogen
Eis		De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal.

Omschrijving indicator
Percentage van de MKB bedrijven waarbij het aandeel werknemers met meer dan 20% stijgt.

Relatie eis
Percentage snelgroeiende bedrijven is een indicatie van de expansieruimte voor bedrijven. Het niveau van de data is op COROP niveau, omdat de data op gemeenteniveau niet volledig beschikbaar is.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	COROP
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 6.5%
Norm Oranje	6.5% - 8.5%
Norm Groen	8.5% - 10.5%
Norm Goud	> 10.5%

Indicator	4	BRP per hoofd van de bevolking
Profit		Concurrentievermogen
Eis		De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal.

Omschrijving indicator
Het bruto regionaal product (BRP) betreft de waarde van de totale regionale productie minus de waarde van het intermediaire verbruik. Bij dit laatste gaat het om goederen en diensten die in het productieproces worden verbruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten zoals ingekochte grondstoffen, halffabricaten en diensten van accountantskantoren. De term marktprijzen geeft aan dat er wordt gecorrigeerd voor belastingen en subsidies. De toevoeging per hoofd van de bevolking wijst erop dat het BRP wordt gerelateerd aan de bevolkingsomvang

Relatie eis
De ontwikkeling van het BRP is een indicator voor de economische groei van een regio en daarmee ook voor de concurrentiepositie van een regio. Om de regio's onderling te kunnen vergelijken en ook vergelijkingen in de tijd te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van het BRP per hoofd van de bevolking. De data is op het niveau van de COROP regio.

Eenheid	euro
(Des)aggregatie	COROP
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 85
Norm Oranje	85 - 100
Norm Groen	100 - 115
Norm Goud	> 115

Indicator	5	opheffingen
Profit		Concurrentievermogen
Eis		De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in Brabant vestigende ondernemingen.

Omschrijving indicator
Percentage opheffingen op het totaal aantal bedrijven.

Relatie eis
Er is sprake van opheffing van een bedrijf als de activiteiten niet door een ander bedrijf worden voortgezet. Daarmee meet deze indicator het aantal bedrijven dat ophoudt te bestaan door faillissement en het beëindigen van de bedrijfsvoering, en niet door fusies en overnames

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 9%
Norm Oranje	7.5% - 9%
Norm Groen	6% - 7.5%
Norm Goud	< 6%

Infrastructuur en bereikbaarheid

Indicator	1	ontsluiting treinstations
Profit		Infrastructuur en bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.

Omschrijving indicator
Afstand tot treinstation.

Relatie eis
De ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente een belangrijke indicator. Het wegennet wordt immers zwaar belast en zonder goede alternatieven voor de auto worden fileproblemen niet opgelost

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.333
Richting	-
Norm Rood	> 10
Norm Oranje	6 - 10
Norm Groen	2 - 6
Norm Goud	< 2

Indicator	2	ontsluiting hoofdwegen
Profit		Infrastructuur en bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.

Omschrijving indicator
Afstand tot een oprit van een hoofdverkeersweg.

Relatie eis
Naast de ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente tevens de ontsluiting van het wegennet een relevante indicator. De bereikbaarheid van wegen is voor zowel inwoners als bedrijven van vitaal belang.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.333
Richting	-
Norm Rood	> 2.5
Norm Oranje	2 - 2.5
Norm Groen	1.5 - 2
Norm Goud	< 1.5

Indicator	3	laadpalen
Profit	Infrastructuur en bereikbaarheid	
Eis	Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.	

Omschrijving indicator
Aantal (semi-)publieke laadpunten voor elektrische auto's per 1.000 inwoners

Relatie eis
Bedrijven, voorzieningen en instellingen dienen goed bereikbaar te zijn, ook met een elektrisch voertuig. Om rijden met schone (elektrische) voertuigen mogelijk en aantrekkelijk te maken, moeten er voldaan worden aan de voorwaarden om elektrisch te kunnen rijden. Zo is het van belang dat er genoeg (semi-) publieke laadpalen beschikbaar zijn, om ook voor langere afstanden elektrisch rijden te bemoedigen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	+
Norm Rood	< 5%
Norm Oranje	5% - 10%
Norm Groen	10% - 100%
Norm Goud	> 100%

Indicator	4	schone voertuigen
Profit		Infrastructuur en bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.

Omschrijving indicator
Percentage schone auto's (Electrisch, plug in hybrid, en hybride)

Relatie eis
Schone auto's spelen in op de wens van duurzame mobiliteit. Bedrijven, voorzieningen en instellingen dienen bereikbaar te zijn, maar dit mag niet ten koste gaan van duurzaamheid. Schone auto's lopen hierin voorop door een laag verbruik aan fossiele brandstoffen, en een lage uitstoot.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.667
Richting	+
Norm Rood	< 3%
Norm Oranje	3% - 10%
Norm Groen	10% - 25%
Norm Goud	> 25%

Kennis

Indicator	1	aandeel hoogopgeleiden
Profit		Kennis
Eis		De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid.

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking met minimaal een afgeronde HBO of WO opleiding.

Relatie eis
Een stijging van het opleidingsniveau van de (beroeps)bevolking is een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling. Het aandeel hoogopgeleide mensen in de beroepsbevolking geeft als het ware aan hoe kennisintensief de in de regio aanwezige productiefactor arbeid is. Een hoog opgeleide beroepsbevolking heeft als voordeel dat de factor arbeid in een regio beter in staat zal zijn aan de steeds hogere eisen van de werkgevers te voldoen in vergelijking met regio's met een laag geschoolde beroepsbevolking. Kennisintensieve arbeid levert over het algemeen een hogere arbeidsproductiviteit op.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 25%
Norm Oranje	25% - 35%
Norm Groen	35% - 45%
Norm Goud	> 45%

Indicator	2	creatieve industrie
Profit		Kennis
Eis		Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt.

Omschrijving indicator
Percentage banen in de creatieve industrie ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De creatieve industrie (o.a. kunst en cultuur, media, entertainment, vormgeving, architectuur, gaming, mode, etc.) voegen waarde toe aan de economie, cultuur en de maatschappij. Goede culturele en creatieve voorzieningen dragen ook bij aan de aantrekkelijkheid van steden voor toeristen, bedrijven en bewoners, waarmee tevens de kennisinfrastructuur positief wordt beïnvloed.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 1.5%
Norm Oranje	1.5% - 3%
Norm Groen	3% - 4.5%
Norm Goud	> 4.5%

Indicator	3	capaciteit WO en HBO
Profit		Kennis
Eis		De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid.

Omschrijving indicator
Percentage ingeschreven WO en HBO studenten van de populatie.

Relatie eis
Deze indicator geeft de verspreiding van kennis weer. Voor ondernemingen zijn het opleidingsniveau en de vaardigheden van de beroepsbevolking zeer belangrijk. Voor een goed ontwikkeld bedrijfsleven is de toegang tot hoogwaardige kennis en gekwalificeerd personeel van groot belang. Een grote capaciteit van het WO/HBO in de omgeving zorgt voor voldoende nieuw, hoogopgeleid personeel voor ondernemingen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 2%
Norm Oranje	2% - 3%
Norm Groen	3% - 5%
Norm Goud	> 5%

Indicator	4	high- en medium tech werkgelegenheid
Profit		Kennis
Eis		Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt.

Omschrijving indicator
Percentage banen in de high- en medium tech industrie ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De high- en medium tech industrie zijn afhankelijk van hoogopgeleid personeel. Er is een wisselwerking tussen de aanwezigheid van deze kennisintensieve industrieën en het opleidingsniveau van de bevolking Deze industrieën vestigen zich daar waar veel menselijk kapitaal aanwezig is, maar maakt de regio ook aantrekkelijk voor hoogopgeleiden als ze daar gevestigd is.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 1%
Norm Oranje	1% - 2.5%
Norm Groen	2.5% - 4%
Norm Goud	> 4%